

Kovář, Josef Jan; Petřík, Jan; Hlavica, Michal; Vohryzek, Stanislav; Bíško, Richard; Nedbalová, Jarmila

Nová zjištění na hradě Vildenberk u Pozořic, okr. Brno-venkov

Archaeologia historica. 2013, vol. 38, iss. 2, pp. 415-433

ISSN 0231-5823 (print); ISSN 2336-4386 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128331>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Nová zjištění na hradě Vildenberk u Pozořic, okr. Brno-venkov

JOSEF JAN KOVÁŘ – JAN PETŘÍK – MICHAL HLAVICA – STANISLAV VOHRYZEK – RICHARD BÍŠKO – JARMILA NEDBALOVÁ

Abstrakt: V roce 2011 byl na zřícenině jihomoravského hradu Vildenberk u Pozořic (okr. Brno-venkov) zahájen intenzivní archeologický památkový dohled a současně i mezioborový průzkum hradu a jeho zázemí studentským vědeckým týmem z Masarykovy univerzity v Brně. Až dosud bylo v rámci tohoto průzkumu provedeno jednak nové vyhodnocení písemných pramenů k dějinám hradu i celého panství, jednak zhotovení nového plánu lokality za pomoci moderních geodetických a geoinformačních aplikací. Takto získaná data byla následně komparována s dosavadní plánovou dokumentací. Dále byl proveden prvotní výzkum stavebního materiálu na lokalitě. Zajímavým objevem je potom relikt náspu v podhradí, jehož výzkum i nadále probíhá.

Klíčová slova: Morava – hrad – Vildenberk – revize – prospekce.

New Findings about Vildenberk Castle near Pozořice, Brno-Venkov District

Abstract: Intense archaeological and heritage surveillance started on the site of the Vildenberk castle ruin, near Pozořice (Brno-Venkov district, South Moravia) in 2011. Interdisciplinary research into the castle and its hinterland by a research team of students from Masaryk University, Brno was launched in parallel. The research involved a new assessment of written sources concerning the history of the castle and the whole demesne. In addition, a new plan of the location was drawn up with the use of modern geodetic and geoinformation applications, and the acquired data was compared to the existing plans. Preliminary research into the building materials on the site was done as well. Interesting finds include the relic of a rampart in the extramural settlement below the castle, the investigation of which is still in progress.

Key words: Moravia – castle – Vildenberk – revision – prospection.

1. Úvod

Hrad Vildenberk u Pozořic v okrese Brno-venkov, po více než půl století rodový hrad pánů z Vildenberka, patřil v době svého zániku na přelomu 14. a 15. století k největším hradům na Moravě (Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011, 62). Díky téměř kompletní absenci nadzemního zdiva, které bylo po zániku hradu použito na výstavbu mladších objektů v okolí, zejména pak šlechtického sídla a mohutného barokního kostela v Pozořicích, byla lokalita dlouhou dobu považována za neatraktivní. V průběhu 20. století se také, dokonce i mezi odborníky, vedly diskuse o její přesné lokalizaci (viz Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011, 64–65). Což Vildenberk, ležící stranou turistického zájmu, dlouhou dobu chránilo před rozsáhlejším poškozováním a vykrádáním archeologického mobiliáře.

Situace se začala měnit v 90. letech 20. století (např. Doležel 1999), a to zejména v souvislosti se zpřístupněním podrobných mapových děl široké veřejnosti, dále s rozmachem internetu a postupně také ve spojitosti se šířením technologie detektorů kovů. Někdy v té době, snad kolem roku 2000, došlo na Vildenberku k rozsáhlému nezákonnému zásahu v prostoru hradního jádra, jímž byl výkop hradní cisterny (Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011). V následující dekádě se Vildenberk stal předmětem zájmu místních vlastivědných badatelů, kteří se lokalitu snažili zpopularizovat a turisticky zatraktivnit. Z hlediska archeologie to přineslo některé výhody, například získání části artefaktů nelegálně vyzvednutých z hradní cisterny, avšak nezanedbatelné byly i nevýhody. Probuzení zájmu veřejnosti o hrad signifikantně zvýšilo poškozování lokality nezákonnými aktivitami (Kovář 2007; Kovář–Petřík–Macháňová 2012). Situace se dále zhoršila po tragické smrti zastupitele městyse Pozořice a hlavního popularizátora Vildenberka Mgr. Aleše Tinky v listopadu 2011 (viz Kovář 2012). Jeho odchodem zájem okolních obcí o hrad citelně opadl, zájem subjektů vyvíjejících na lokalitě destruktivní trestnou činnost zůstal. Reakcí na tento neutěšený stav bylo zařazení Vildenberka mezi nosné lokality disertační práce hlavního autora článku,

zabývající se předhradími moravských hradů, a následně sestavení výzkumného týmu z řad studentů Masarykovy univerzity v Brně. Předkládaný článek je po souhrnné zprávě za rok 2011 (Kovář–Petřík–Macháňová 2012) prvním rozsáhlejším publikačním výstupem z probíhajícího mezioborového průzkumu tohoto kdysi slavného a výstavného hradu.

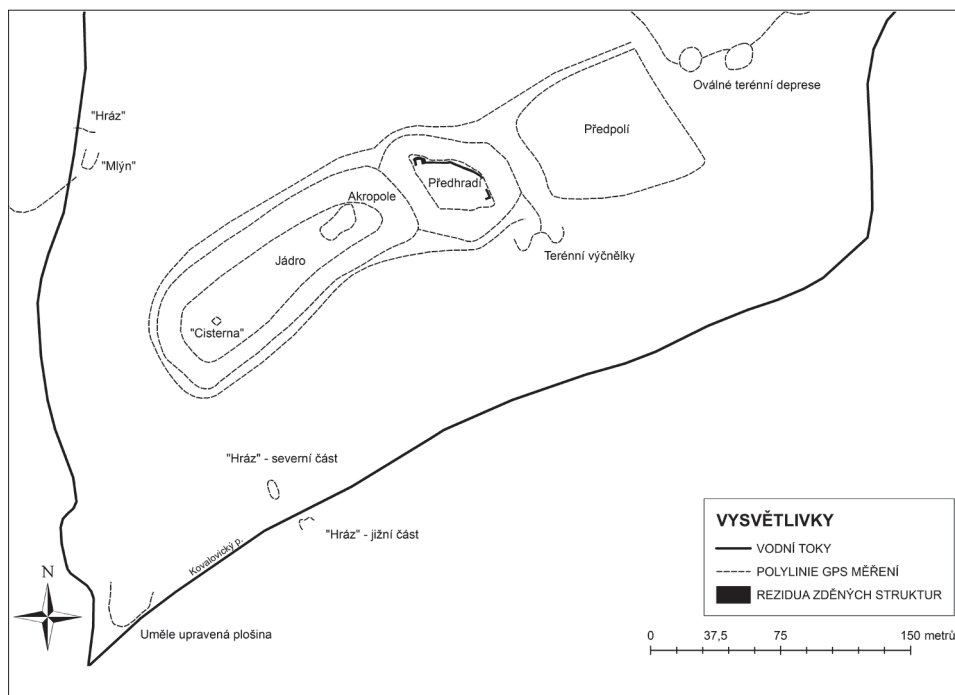
2. Stav poznání

Hradu Vildenberk se po většinu 20. století věnovali především historikové a vlastivědní badatelé, a to spíše okrajově (viz Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011, 64–65). Do centra pozornosti archeologů se lokalita dostala až v 80. letech 20. století, kdy se na stránkách odborného tisku rozhořela diskuse o lokalizaci hradu (Bolina 1984; Procházka–Plaček 1984). Vyvrcholením této první a obecně již velmi dobře známé etapy odborného archeologického zájmu o Vildenberk, která mimo relativně podrobné plánové dokumentace lokality přinesla i první pozoruhodné výsledky (Bolina–Doležel 1988, 340, 345), se potom stal souhrnný článek Rudolfa Procházky a Miroslava Plačka (1993). Lokalita pak byla dále sledována zejména v rámci archeologické památkové péče (Doležel 1999; souhrn viz Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011, 65).

Další etapa odborného archeologického zájmu o Vildenberk se začala rýsovat v roce 2006, kdy si v areálu bývalé protiletadlové dělostřelecké základny československé armády na katastru obce Hostěnice zřídil táborovou základnu dětský oddíl hlavního autora tohoto článku. Nedaleká zřícenina hradu, do jehož panství kdysi náležely i Hostěnice, se pochopitelně stala cílem příležitostných turistických výprav oddílu. A již první takovýto výlet přinesl počátkem roku 2007 objev nového nelegálního terénního zásahu na jádře hradu v podobě základů srubové konstrukce (Kovář 2007). Dalším impulsem výzkumu se stalo navázání spolupráce s nově vzniklým regionálním vlastivědným sdružením Panství vildenberské, jehož prvním výsledkem bylo převzetí (Endlicherová–Kovář–Macháňová 2009) a následně komplexní zpracování (Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011) menšího souboru artefaktů z nelegálního výkopu hradní cisterny. Žel slibně se rozvíjející spolupráci přervala již zmíněná tragická smrt předsedy vlastivědného sdružení A. Tinky v listopadu 2011 (Kovář 2012). Z dalších badatelů věnoval v této době Vildenberku pozornost i M. Plaček v rámci své studie o moravských hradech první poloviny 14. století (Plaček 2011).

Ve stínu památky dosavadního hlavního popularizátora hradu Vildenberk došlo k akceleraci výzkumných aktivit. Při verifikaci dat v terénu pro vyhodnocení nálezů z hradní cisterny totiž byla v průběhu roku 2011 učiněna další nová zjištění. Přímo v prostoru hradního jádra bylo na tzv. dolním hradě, západně od zkoumané cisterny (obr. 1), objeveno nové narušení kulturní vrstvy, provedené zřejmě osobami s detektory kovů. Z prostoru narušení byly vyzvednuty další fragmenty středověké kuchyňské a stolní keramiky i osteologický materiál (Kovář–Petřík–Macháňová 2012). Tyto nové keramické nálezy se však chronologicky ani morfologicky nijak nevyvíkají z našich dosavadních poznatků, které o lokalitě máme. Další detektorářské zásahy, tentokrát již bez nálezů, byly zjištěny i na přístupové cestě v jihozápadním rohu předhradí. Zcela novým typem aktivity je potom v terénu zapuštěná kovová trubka s plastovou schránkou instalovaná na předhradí Vildenberka (obr. 2) v rámci populární outdoorové hry s GPS přijímači, tzv. geocachingu. Při hledání této schránky hráči došlo na několika místech předhradí k odkryvu vrchní části terénu, jímž byl odhalen i dosud neznámý úsek obvodové kamenné hradby předhradí (Kovář–Petřík–Macháňová 2012). Významným zjištěním z prosince 2011 je potom důkaz o osídlení předpolí hradu, kdy byly v této části lokality indikovány podpovrchové aktivity živočicha druhu krtek obecný (*Talpa europaea*). Jejich prověřením bylo zjištěno narušení kulturní vrstvy obsahující drobné kousky mazanice a fragmenty středověké keramiky, které byly rovněž vyzvednuty. Součástí výzkumné sezóny 2011 byl i předběžný průzkum stavebního materiálu na lokalitě.

Během roku 2012 bylo v první fázi provedeno především velice potřebné základní geodetické zaměření lokality (obr. 1), jež následně umožnilo verifikaci dosavadní plánové

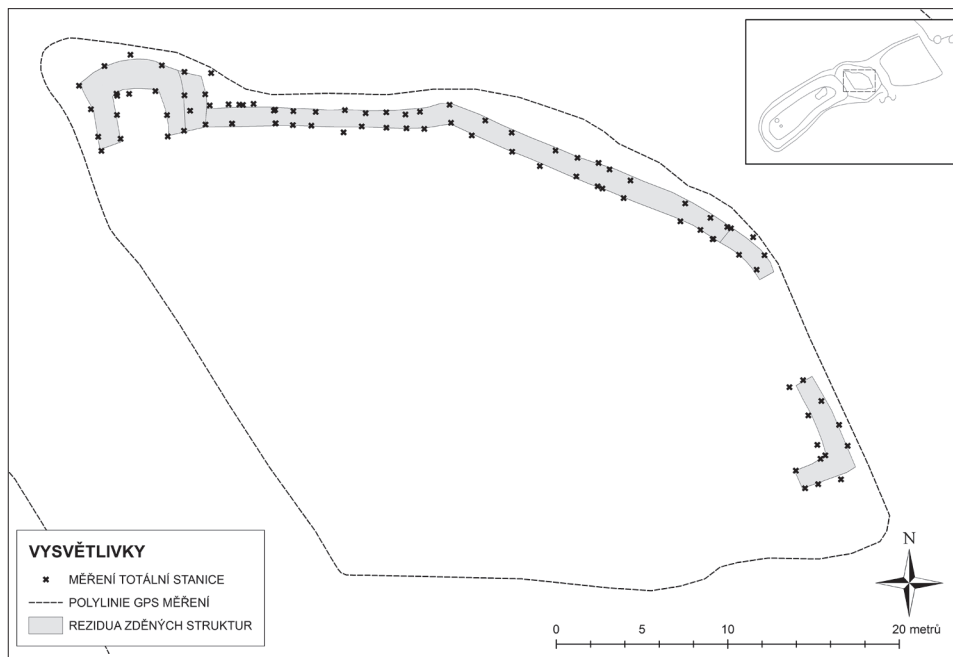
Obr. 1. Hrad Vildenberk (okr. Brno-venkov). Celkový plán hradu a jeho bezprostředního zázemí. Zaměření J. Kovář, M. Hlavica, R. Biško a J. Nedbalová, vizualizace M. Hlavica.

Abb. 1. Burg Vildenberk (Bez. Brno-Land). Gesamtplanskizze der Burg und ihres unmittelbaren Hinterlandes. Vermessung J. Kovář, M. Hlavica, R. Biško und J. Nedbalová, Visualisierung M. Hlavica.

dokumentace. Geoinformační technologie se pak staly nástrojem přesné lokalizace nelegálních terénních aktivit a náhodných povrchových nálezů učiněných na lokalitě či v jejím okolí. Objev dosud neznámého terénního reliktu v podhradí, který snad lze velmi předběžně interpretovat jako hráz vodní nádrže, pak soustředil naši pozornost i do těchto míst (obr. 1). Předběžná interpretace tohoto útvaru se stala také impulsem pro revizi písemných pramenů k dějinám a hospodářskému zázemí hradu i celého panství.

3. Stavební materiál

Předběžný průzkum kamenných stavebních surovin proběhl na Vildenberku v prosinci 2011 (Kovář–Petřík–Macháňová 2012). Přitom bylo zjištěno, že zastoupení těchto surovin je pouze marginální a „in situ“ se omezuje především na prostor obvodové hrady předhradí (obr. 2). Další kamenný stavební materiál byl identifikován již pouze v sekundární poloze, a to zejména jako suť v obvodovém příkopu jádra hradu. Všechny identifikované horniny odpovídají svým charakterem lulečským slepencům, které tvoří skalní podloží celé lokality. Vzhledem k jejich nízkému zastoupení a celkovému charakteru materiálu je pravděpodobné, že se jedná o surovinu získanou při hloubení příkopu. Jiná evidence o těžbě stavebního kamene nebyla zatím nalezena. Lokální slepence mají hrubě valounovitý až balvanitý charakter, který neumožňuje symetrické lámání této horniny. Její špatná opracovatelnost tak mohla být i důvodem vysokého zastoupení pálených cihel ve stavebním materiálu, které bylo na Vildenberku opakovaně indikováno již dříve (Kovář–Petřík–Macháňová 2012). Z důvodu absence komplexnějšího archeologického výzkumu a s ohledem na současné minimální zachování nadzemního zdíva však musíme naše dosavadní poznatky o stavebních surovinách na Vildenberku označit za zcela fragmentární.

Obr. 2. Hrad Vildenberk (okr. Brno-venkov). Plán předhradí se zaměřením nové objevených úseků obvodové hradby. Zaměření R. Bíško, J. Nedbalová, M. Hlavica a J. Kovář, vizualizace M. Hlavica.

Abb. 2. Burg Vildenberk (Bez. Brno-Land). Planskizze der Vorburg mit Vermessung der neu entdeckten Abschnitte der Wehrmauer. Vermessung R. Bíško, J. Nedbalová, M. Hlavica und J. Kovář, Visualisierung M. Hlavica.

4. Revize písemných pramenů

Zatím nejúplnější přehled dějin bádání o hradu Vildenberku, jehož součástí je i soupis dosavadní literatury k lokalitě, podal naposledy hlavní autor článku v rámci zpracování nálezů z hradní cisterny (Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011). Při líčení historie hradu se opírá zejména o článek M. Plačka a R. Procházky (1993). Podle nich bylo pozdější zázemí hradu původně zeměpanským majetkem, který na počátku 14. století přešel do rukou pánů z Vildenberka. Při úvaze o původu tohoto rodu potom zmínili, že stejný erb, tedy od hlavy polcený štít, měli páni z Černé Hory, z Doubravice i vladykové z Hrušek na Brněnsku. Příbuznost k pánům z Vildenberka však zde zkoumali jen u posledního z těchto rodů, přičemž genetickou souvislost mezi nimi nelze doložit (Plaček–Procházka 1993, 205), o příbuznosti Protivy a pánů z Vildenberka však uvažovali již ve své starší práci (Procházka–Plaček 1985, 77). Nová revize písemných pramenů, iniciovaná objevem náspu v podhradí, se potom zaměřila jednak na dějiny hradu, a to s důrazem na rod pánů z Vildenberka, jednak na prameny k hospodářskému zázemí panství.

4.1 Dějiny hradu

Hrad Vildenberk se poprvé připomíná v predikátu Půty z Vildenberka, který 27. prosince roku 1317 zpečetil smlouvu českých pánů s římským vzdorokrálem a rakouským vévodou Fridrichem. V čele českých pánů stál tehdy Jindřich z Lipé a zmíněná smlouva byla namířena proti Janu Lucemburskému. Půta mezi zde jmenovanými pány vystupuje na jednom z předních míst (RBM III, 163 č. 408, 169–170 č. 416). V papežské listině vydané 1. května roku 1318 je však jmenován mezi předními českými šlechtici, kteří mají pomoci potírat kacíře, ještě jako Půta z Pozořic (RBM III, 180–181 č. 440). Použití predikátu podle vsi a nikoliv podle hradu ukazuje na to, že Půta ještě krátce před rokem 1317 sídlil ve vsi a hrad byl tehdy zřejmě novostavbou. Po uzavření smíru o rok později svědčil spolu s Jindřichem na listině

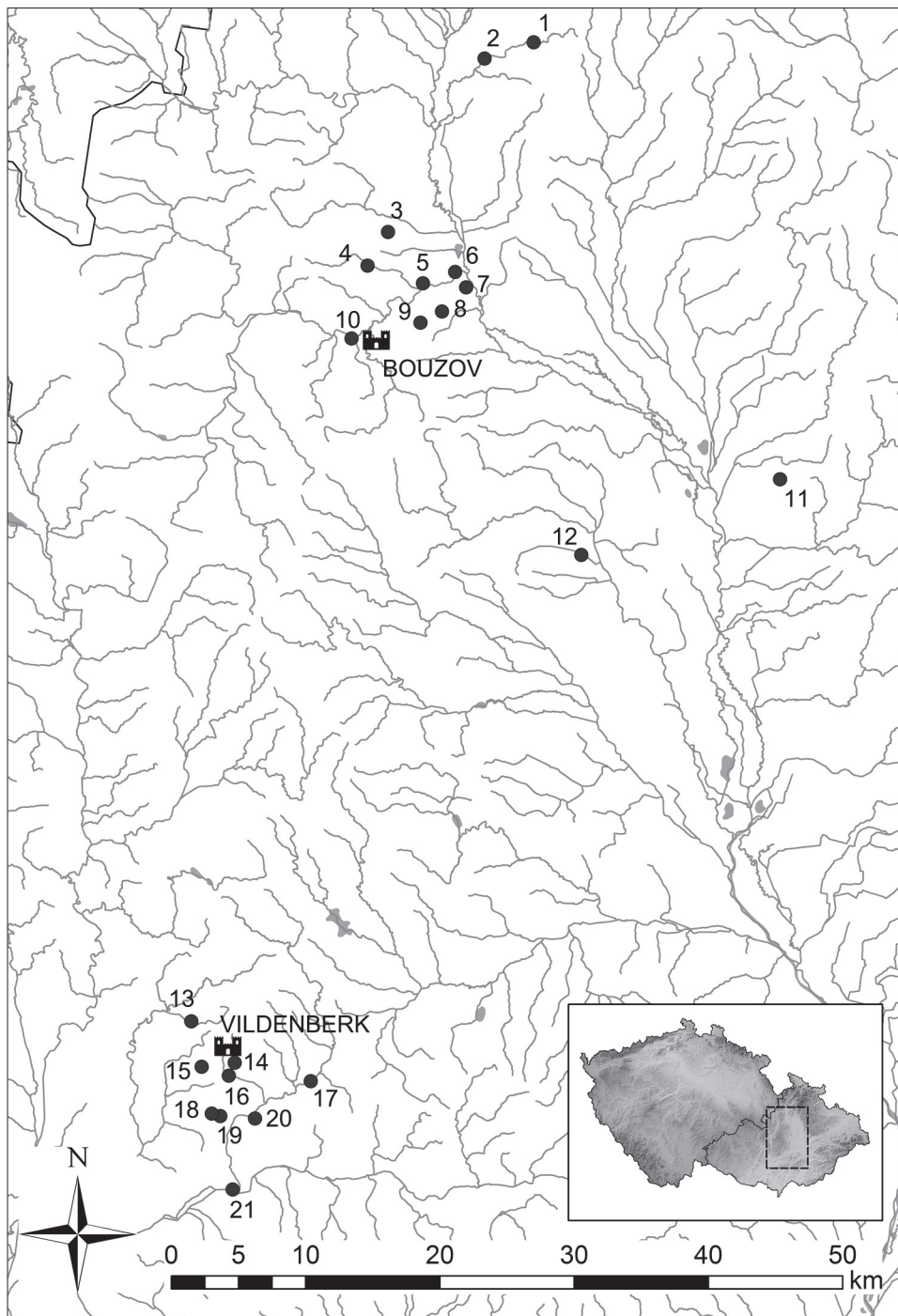
Jana Lucemburského (RBM III, 167–7 č. 475). V dalších letech Půta vystupuje jako svědek různých pořízení týkajících se často Jindřicha z Lipé, jeho potomků a záležitostí kláštera cisterciáků na Starém Brně, a to mezi členy panských rodů. Jeho manželka pocházela z rodu pánů z Boskovic (RBM III, 358 č. 915, 396 č. 1018, 460 č. 1182, 531 č. 1357, 620 č. 1581, 633 č. 1614, 788 č. 2029, 811 č. 2030; RBM IV, 31 č. 96, 32 č. 97, 199 č. 497, 285 č. 736). Naposledy se Půta připomíná roku 1340 v Olomouci, kde již spolu s ním vystupuje jeho stejnojmenný syn (RBM IV, 302 č. 761). Zanechal pět synů, kterým odkázal nejen panství Vildenberk, ale také panství hradu Bouzov (obr. 3), které sám získal někdy po roce 1330, kdy je zde ještě doložen Búz z Bouzova (RBM III, 641 č. 1638).

Fakt, že Půtu již při prvním jeho výskytu v pramenech nacházíme mezi nejvýznamnějšími moravskými šlechtici, vzbuzuje otázku po jeho původu. Zde nám může pomoci jeho erb a dále retrospektivní zkoumání majetku jeho synů. Stejný erb měli již zmínění vladykové z Hrušek, jejichž vztah k Vildenberkům však nejsme schopni doložit, a Matouš z Černé Hory s Protivou z Doubravice. Z vladyků z Hrušek se roku 1294 připomíná Hron, který měl syna Matouše (CDM X, 4–5, č. 4). Je otázkou, zda je tento Matouš totožný s Matoušem z Černé Hory, který se roku 1279 psal po Černé Hoře, roku 1286 byl purkrabím v Ostrohu, roku 1284 a 1289 podkomořím moravským, roku 1286 komorníkem vracovským a roku 1298 komorníkem znojenským (RBM II, 516 č. 1191, 589 č. 1368, 603 č. 1373, 638–9 č. 1478, 776 č. 1806; Jan 2000, 86, 115, 191). O Matoušovi uvažuje L. Jan, že byl snad Protivovým bratrem, zkoumání písemných pramenů však ukazuje, že se tyto dva šlechtici pohromadě vyskytují jen jednou, a to ve svědečné řadě biskupské listiny z roku 1295. O jejich bratrském vztahu se tu na rozdíl od jiných bratří na listině svědčících nepíše. Na druhou stranu těsná blízkost jejich sídel – Černé Hory a Doubravice nad Svitavou – i stejné erbovní znamení příbuzenskému vztahu nasvědčují (Jan 2006, 240; RBM II, 722 č. 1680; Procházka–Plaček 1985, 77).

Posledním známým nositelem daného erbu v tomto období je Protiva, jenž se roku 1293 psal po Doubravici, ale pravděpodobně je doložen již roku 1281, kdy se psal po dnes neznámých Vlkovicích (Wilouwe; CDM IV, 259–260 č. 194, 402 č. 317; SUB IV, 285–286 č. 428; Kouřil–Prix–Wihoda 2000, 156). Někdy po roce 1288 získal na Opavsku hrad Velké Heraldice, snad jako léno, ale podle ne zcela spolehlivého znění z formuláře tento hrad v letech 1295–1296 opavský vévoda Mikuláš od Protivy odkoupil a dal jej svému bratru, vyšehradskému proboštovi Janovi (Formular, 38–39 č. 21; Kouřil–Prix–Wihoda 2000, 156, 434, 461–462). Roku 1295 Protiva svědčil při obdarování moravského podkomořího Bruna biskupem Dětřichem. O dva roky později zčásti daroval a zčásti za 250 hřiven prodal svůj majetek na obou březích řeky Bečvy Ekkovi, představenému rytířského řádu templářů (RBM II, 723 č. 1680, 759 č. 1766). V roce 1303 byl moravským číšníkem a naposledy se objevuje roku 1308. Tehdy svědčil na listině Bočka z Kravař, jenž získal od templářů do pronájmu majetky na Bečvě, které dříve patřily Protivovi (RBM II, 852–853 č. 1982, 936–937 č. 2170).

V literatuře také nepanují jednotné názory na to, po které Doubravici se Protiva psal. J. Knies a po něm M. Plaček udávají Doubravici nad Svitavou, V. Pinkava se ale příkláněl k Doubravici na Mohelnicku (Knies 1902, 70; Plaček 2001, 196; Pinkava 1903, 152). Tam jsou doloženy majetky rodu roku 1348, lokalita však příliš neodpovídá sídlu bohatého šlechtice z konce 13. století – chybí zde kostel a i zdejší tvrz je doložena až v druhé polovině 14. století (ZDO I, 39 č. 788, 14 č. 296; Plaček 2001, 197). Lze snad nanejvýš uvažovat o tom, že pozdější rodové majetky v okolí Loštic včetně této vsi získal již Protiva a že ves snad nově vysadil a pojmenoval.

Otázkou je rovněž totožnost Protivy z Doubravice s jinými Protivy, kteří se ve stejné době objevují na severní Moravě a v Opavsku. Protiva z Borovska se roku 1279 v Opavě připomíná jako podkomoří královny Kunhuty a v této funkci se objevuje i roku 1289 se stejným predikátem ve službách její snachy Guty Habsburské, manželky Václava II., tedy zřejmě není totožný s Protivou z Doubravice (CDM IV, 229–230 č. 168; RBM II, 628–630 č. 1466). Další Protiva, který se v této době objevuje na severní Moravě, byl Protiva ze Zábřeha, doložený roku 1275 (Plaček 2001, 196; CDB V/2, 489–491 č. 795). Ten byl roku

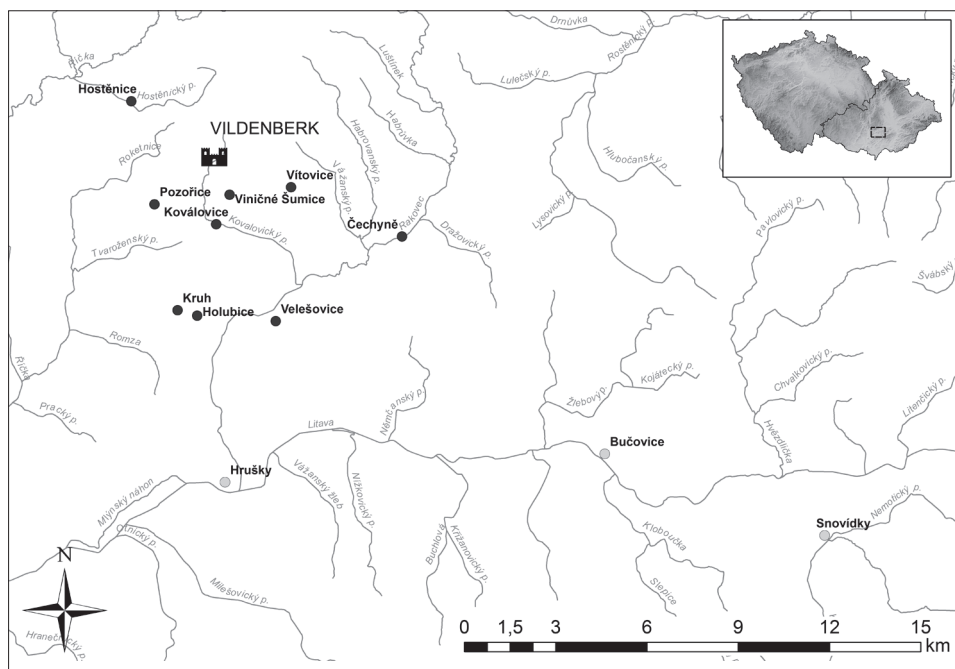
Obr. 3. Majetek rodu Vildenberků za Půty (I), 40. léta 14. století. Vsi náležející k hradu Vildenberg: 13 – Hostěnice, 14 – Vítovice, 15 – Pozořice, 16 – Viničné Šumice, 17 – Čechyně, 18 – Kruh, 19 – Holubice, 20 – Velešovice, 21 – Hrušky. Vizualizace M. Hlavica.

Abb. 3. Besitz der Familie Vildenberk unter Puto (I), vierziger Jahre 14. Jhdt. Zur Burg Vildenberg gehörende Dörfer: 13 – Hostěnice, 14 – Vítovice, 15 – Pozořice, 16 – Viničné Šumice, 17 – Čechyně, 18 – Kruh, 19 – Holubice, 20 – Velešovice, 21 – Hrušky. Visualisierung M. Hlavica.

1278 označen jako „comes“, což má vyjadřovat jeho vysoké postavení. Protiva se aktivně účastnil kolonizace oblasti Štítů na historické hranici Čech a Moravy (Regesta, 167 č. 10; Wihoda 1992, 3–11). Dále svědčil v biskupských listinách z let 1299 a 1301 (RBM II, 793 č. 1846, 806 č. 1874). V úvahách J. Březiny měl být Protiva chudý šlechtic, man olomouckého biskupa a později podman Adama z Choliny (Březina 1963, 74–75). Ve svědečných řadách zmíněných listin se sice vyskytují podle predikátů i biskupští manové, ale Protivův přesný vztah k biskupovi doložit nelze, a tak lze Březinovu úvahu odmítnout. Co se týče vztahu Protivy k Adamovi z Choliny, z listiny z roku 1305 se jen dovidáme, že statek Konice směnil Václav II. s Adamem z Choliny za statek Zábřeh, nevíme však, kdy Adam Zábřeh získal, přesné datum této transakce neznáme (RBM II, 891 č. 2966). P. Bolina a P. Šlězár se domnívají, že k výměně došlo hned po roce 1289 a Adam Konice držel již v 90. letech 13. století, spíše však lze tuto událost datovat do rozmezí let 1301, kdy máme naposledy doloženou držbu Zábřeha Protivou, a 1305, kdy Václav II. zemřel. L. Hosák dějiny Zábřeha řešil tak, že rozlišil královskou a biskupskou část města a Protivu ze Zábřeha považoval za biskupského mana, ale jím udávaný důkaz o existenci biskupského léna v lokalitě roku 1320 zmiňuje jako biskupské leníky pouze syny zábřežského fojta (Bolina–Šlězár 2006, 340; Hosák 2004, 570; Lechner I, 5).

Protivu z Doubravice lze tedy na základě některých indicií, jako je shodný erb, obdobný význam v šlechtické obci a možná částečná majetková kontinuita považovat za předka pánů z Vildenberka. Co se týče jeho totožnosti s Protivou ze Zábřeha, tu přesvědčivě doložit nelze.

Již zmíněný Protivův syn Půta z Vildenberka měl syny Půtu, Pročka, Beneše, Ješka a Oldřicha, který byl duchovním (CDM VII, 516–517 č. 980, 638–639 č. 980; ZDB I, 2 č. 7, 4 č. 69). A jelikož Beneš a Ješek zdědili statky na severní Moravě rozšířené o Bouzov a jeho okolí (obr. 3), je nutno se při studiu dějin hradu Vildenberk zaměřit na Půtu (II.) a Pročka, dědice vildenberského panství (obr. 4).

Obr. 4. Hrad Vildenberk (okr. Brno-venkov) a jeho panství prodané roku 1371. Černě – prodané majetky; šedě – jiné majetky pánů z Vildenberka. Vizualizace M. Hlavica.

Abb. 4. Burg Vildenberk (Bez. Brno-Land) und ihre 1371 verkaufte Grundherrschaft. Schwarz – verkaufte Besitztümer; grau – sonstige Besitztümer der Herren von Vildenberk. Visualisierung M. Hlavica.

Půta (II.) si rozdělil panství s bratrem na polovic. Roku 1348 zvětšil svůj majetek o jedno popluží a půl lánu ve vsi Kruh. Od své matky Zdenky získal roku 1349 příjem šesti hřiven ve vsi Velešovicích a dům v Pozořicích. Za manželku měl Markétu z Lomnice, již zapsal věno 500 hřiven na vsích Pozořice, Šumice a Čechyně. Snad právě Půty (II.) spíše než jeho stejnojmenného synovce se týká zápis z roku 1357 o tom, že Jindřich z Bítova jakémusi Půtovi z Vildenberka pomáhal roku 1357 splácet dluh 40 hřiven (Pamětní kniha, 240 č. 601). Půtova manželka roku 1360 získala vsi Snovídky a Lovičky (ZDB I, 2 č. 7, 6 č. 106; ZDB III, 30 č. 206, 40 č. 468).

Půta (II.) měl syny Půtu (III.), Ješka a Mikšíka, člena rytířského řádu johanitů. Půta (III.) a Ješek roku 1365 prodali svému strýci Benešovi půl vsi Malé Němčice za 40 hřiven a roku 1368 Snovídky a Lovičky, dědictví po své matce, za 320 hřiven Peškovi ze Ždánic. S drobením majetku mezi více členů rodu můžeme pozorovat i pokles výše zápisů věna jejich manželek. Například Ješek své ženě Dorotě zapsal 374 hřiven. Půtova manželka se jmenovala Anežka, ale výši jejího věna neznáme. Roku 1371 prodali bratři půl hradu s vesnicemi Šumice, Pozořice, Kovalovice, Korolupy, Holubice, Čechyně, Kruh, Vítovice, Velešovice a Hostěnice (viz obr. 4) markraběti Janu Jindřichovi za 2 600 hřiven grošů (ZDB IV, 54 č. 187, 54 č. 188, 78 č. 144, 82 č. 242; ZDB VI, 97 č. 3). K majetkovým výdajům bratří patřilo zajištění jejich bratra Mikšíka, řádového duchovního, které činilo původně 11 hřiven úroku ve Velešovicích a později příjmy dvora ve Vítovicích (ZDB V, 79 č. 155). Známe rovněž jejich sestru Kateřinu, která měla podíl na vsi Hrušky (ZDB VI, 103 č. 33, 104 č. 66).

Druhou polovinu hradu po Půtovi (I.) zdědil jeho syn Proček z Vildenberka, roku 1350 již mrtvý. Věno jeho manželky Kláry na polovině vsí Čechyně, Šumice a Pozořice činilo 350 hřiven (ZDB I, 10 č. 179, 10 č. 192). Proček po sobě zanechal syna Půtu Šaclara a dcery Kateřinu a Anežku, manželku brněnského měšťana Mořice. Půtovou manželkou byla Markéta, která měla věno ve výši 378 hřiven na Šumicích, Čechyni a Pozořicích (ZDB III, 42 č. 535). Roku 1371 prodal Půta půl hradu s podíly na vesnicích Šumice, Pozořice, Kovalovice, Korolupy, Holubice, Mech, Kruh, Vítovice a Hostěnice (viz obr. 4) markraběti Janovi za 1 700 hřiven. Z roku 1376 pochází zmínka o prodeji vinné hory Kaliczberg Půtovi z Vildenberka, snad se jedná o tohoto Půtu (ZDB VI, 96–97 č. 2, 123 č. 419). Roku 1379 byl však již mrtev, neboť jeho vdova Markéta byla již vdaná za Erharta z Kunštátu (ZDB VI, 137 č. 654).

Synem Půty Šaclara byl Tas z Vildenberka, doložený ještě roku 1409. Tasovou sestrou byla Markéta, manželka Jana Moravy, která měla ještě roku 1406 věno 300 kop na Šumicích (ZDB VIII, 565 č. 565; ZDB X, 285 č. 65). Po prodeji hradu však vildenberská větev rodu ztrácí svůj význam a dožívá v ústraní.

4.2 Zázemí hradu

Velikost panství hradu Vildenberka známe z doby prodeje hradu a jeho panství markraběti Janu Jindřichovi v roce 1371. V té době byl hrad rozdělen napolovic. Půta Šaclar z Vildenberka držel podíly v Šumicích, Pozořicích, Kovalovicích, Korolupech, Holubicích, Mechu, Kruhu, Vítovicích a Hostěnicích. Druhá polovina hradu s podíly ve vsích Šumice, Pozořice, Kovalovice, Korolupy, Holubice, Čechyně, Kruh, Vítovice, Velešovice, Hostěnice a s patronátním právem kostela v Pozořicích patřila jeho bratrancům, bratřím Půtovi a Ješkovi z Vildenberka (obr. 4). Jak vidno, Půta Šaclar držel na rozdíl od svých bratranců majetky i v dnes zaniklé vsi Mech, oni zas měli majetky v Čechyni a Velešovicích. Půta měl za prodej získat 1 700 hřiven, jeho bratřenci pak 2 600 hřiven (ZDB VI, 96–97 č. 2–3).

Nabízí se otázka, proč tyto podíly měly odlišnou hodnotu. Půta Šaclar podílem na Čechyni disponoval ještě roku 1365, kdy zde zapsal věno své manželce Markétě (ZDB IV, 56 č. 220). Na Velešovicích měla věno Zdenka z Boskovic, manželka Půty (I.), která z něho darovala svým synům Pročkovi, Půtovi (II.) a Ješkovi 400 hřiven s tím, že 100 hřiven měli věnovat na její záduší a pak ještě 60 hřiven zvláště zapsala Půtovi (II.), otci obou bratrů Půty (III.) a Ješka (ZDB I, 4 č. 60, 6 č. 106). Dále lze rozdíl vysvětlit tím, že roku 1353 převedla matka Půty Šaclara Klára své věno ve výši 350 hřiven svému švagru Beneši z Vildenberka, a že

na majetku vázlo ještě věno Půtovy dcery Markěty doložené roku 1406 ve výši 300 hřiven (ZDB VIII, 248, č. 565).

Jak známo, markrabě Jan Jindřich koupil panství hradu Vildenberk za 4 300 hřiven. Různé zápisy v moravských zemských deskách i v Knize tovačovské (Kniha tovačovská, 68–69) pak ukazují, že u pozemkového majetku se počítalo s výnosem desetiny ceny pozemkového majetku. Příjem prodaného vildenberského panství tedy byl kolem 430 hřiven ročně. Z doby existence hradu známe o hospodářských záležitostech panství žel jen minimum údajů. Pro vytvoření určitější představy o hospodářské situaci panství však lze s rezervou využít i pozdější prameny, z nichž nejvýznamnější je urbář panství Pozořice z roku 1587 (Novotný; souhrn viz tab. 1). Pro vsi, které v době pořízení urbáře patřily k jiným panstvím, potom můžeme přihlídnout alespoň k údajům o počtu osedlých před třicetiletou válkou z lánových rejstříků (Lánové rejstříky; Ličman 1921; souhrn viz tab. 2). V následujícím přehledu absentují vsi Mech a Korolupy, které byly v době pořízení urbáře již zaniklé.

Vesnice	Celkem usedlostí	Velikost pozemků poddaných v lánech					Podsedci	Příjmy ze vsi
		5/4	1	1/2	1/4			
Hostěnice	9						9	10
Koválovice	50	1	18	1	2		26	128
Pozořice	29		8	4			17	80
Šumice	47		11	5			31	165
Vítovice	24	1	4	2	1		16	13
Celkem	230	2	41	12	3		180	396

Tab. 1. Velikost pozemků poddaných a součet příjmů vrchnosti z vesnic podle urbáře panství pozořického z roku 1587. Autor S. Vohryzek.

Tab. 1. Größe der Ländereien der Untertanen (in Hufen) und Summe der Einkünfte der Obrigkeit aus den Dörfern gemäß dem Urbar der Posorschitzer Grundherrschaft aus dem Jahr 1587. Erstellt von S. Vohryzek.

Vesnice	Celkem usedlostí	Velikost pozemků poddaných v lánech						Podsedci
		7/4	6/4	5/4	1	½	1/4	
Čechyně	39				9	21	5	4
Holubice a Kruh	28	1	1	2	7	1	1	2
Velešovice	29				3	6	4	1
Celkem	96	1	1	2	19	28	10	7

Tab. 2. Velikost pozemků ostatních vesnic před třicetiletou válkou podle lánových rejstříků. Autor S. Vohryzek.

Tab. 2. Größe der Ländereien der übrigen Dörfer vor dem Dreißigjährigen Krieg gemäß den Hufenregistern. Erstellt von S. Vohryzek.

Čechyně byla roku 1385 prodána markrabětem Joštem augustiniánům v Litomyšli za 360 kop grošů (ZDB VII, 161 č. 151). V 16. století je tu doložen mlýn o třech kolech, chmelnice, roku 1649 dvůr, též tu byla dědičná rychta s lánem polí a vinohrady, před třicetiletou válkou tu bylo 39 domů (Ličman 1921, 187–192).

Holubice se k roku 1392 pyšnily dvorem a mlýnem, k roku 1418 je doloženo, že ke dvoru patřila dvě popluží (ZDB VII, 207 č. 1052; ZDB XI, 323 č. 547). Počátkem 17. století tu bylo 28 stavení včetně nebiskupské části vsi Kruhu. V 16. století jsou doloženy dva rybníky a mlýn nad vsí (Ličman 1921, 215–217).

Hostěnice se připomínají roku 1371, přičemž roku 1587 tu bylo devět osedlých, vše podsedci. Větší roli v hospodaření vsi hrálo dobytkařství (Novotný, 16–17).

Koválovice mají k roku 1437 doložen rybník a dvůr s dvěma poplužími. Roku 1587 tu bylo 50 osedlých. Kromě běžných platů z pozemků dostávala vrchnost náhradu za hlásky a naturální dávku tvořenou husami, slepicemi a vejci. Někteří poddaní platili peněžní náhradu za užívání pozemků zrušeného dvora, mezi další platbou byly platba za šenk, peněžní náhrada za část robot. Poddaní byli povinni sekat trávu na panských loukách, prát ovce, zpracovávat konopí, vozit obilí a dřevo pro vrchnost (Novotný, 4–8).

Kruh byl název vsi, v níž roku 1348 Půta z Vildenberka koupil popluží a půl lánu, roku 1406 tu markrabě Jošt disponoval s dvěma poplužími, které dal Oldřichovi Štoso-

vi z Bránic, ten tu roku 1407 měl tři lány úročné (ZDB I, 2 č. 7; ZDB VIII, 242 č. 460; ZDB IX, 261 č. 150). Ve středověku ve vsi byl ještě lenní statek olomouckých biskupů – tři svobodné dvory a podsedeck. Ves byla od 16. století počítána jako součást Holubic (Ličman 1921, 280).

Pozořice se připomínají k roku 1349, kdy v nich měla dům Zdeňka, vdova po Půtovi (I.). Spolu s Čechyní a Šumicemi na nich byly zapisovány věna manželkám členů rodu, přičemž roku 1350 to bylo 350 hřiven Kláře, vdově Pročkové, roku 1358 Markétě, manželce Půty (II.), celkem 500 hřiven a roku 1360 Markétě, manželce Půty Šaclara, ve výši 378 hřiven (ZDB I, 10 č. 179; ZDB III, 30 č. 206, 42 č. 535). Z těchto zápisů poslední dva platily současně, takže lze předpokládat, že tyto tři vsi měly hodnotu aspoň 878 hřiven. V Pozořicích byl farní kostel, doložený roku 1358, z pozdějších pramenů z roku 1417 se pak dovídáme, že tu byl i dvůr o dvou poplužích, vinice, haltýř a pastviny. Roku 1447 tu bylo deset lánů a sedm podsedků s poli a rybníčky (ZDB III, 30 207; ZDB XI, 311 č. 369; ZDB XII, 375 č. 682). Roku 1587 je zde doloženo 8 lánů, 4 půllánů a 17 podsedků, celkem 29 usedlostí. Kromě běžného platu poddaní platili náhradu za službu na hlásce, dále desátek z vinohradů, slepice, vejce a poplatek za šenkování vína. Co se týče robot, museli orat, sít, vyvážet a kydat hnůj, vozit dřevo do Brna pánům na zemský sněm, pracovat na louce, příst, zpracovávat konopí, opravovat a udržovat rybník, vozit dříví do pivovaru. Byl tu i mlýn a hájovna (Novotný, 1–4).

Šumice, dnes Viničné Šumice, mají k roku 1417 doložen dvůr s dvěma poplužimi a vinice, přičemž zde bylo tehdy zapsáno 320 hřiven věna. Roku 1437 byla ves prodána za 340 hřiven (ZDB XI, 313 č. 403; ZDB XII, 351 č. 351). Roku 1587 tu bylo 47 osedlých. Kromě platů z pozemků a platu za hlásku, platili poddaní z vinohradů, odváděli husy, slepice a vejce. Dvůr byl prodán, ale poddaní měli jeho pozemky obdělávat a sklizeň vozit do Pozořic. Z plodin je kromě obilí jmenováno konopí, které museli obyvatelé zpracovávat a sprádat. Též měli vozit mouku, proutí, dřevo, upravovat rybník a prát ovce. Ustanoven byl i poplatek, kdyby někdo chtěl chytat pactvo (Novotný, 8–11).

Velešovice jsou zmíněny roku 1349, kdy tam měla zapsáno věno Zbynka, vdova po Půtovi (I.), ve výši 460 hřiven. Její vnuk Mikšík odtud pak roku 1368 bral úrok 11 hřiven ročně (tj. zápis na 110 hřiven z celkových 160, co měl zdědit jeho otec). Roku 1406 tu byl rybník a dva mlýny (ZDB I, 4 č. 60, 4 č. 66; ZDB V, 79 č. 1155; ZDB VIII, 246 č. 535). Na počátku 17. století tu bylo 29 domů a mlynář bez polí (Ličman 1921, 436).

Vítovice patřily ještě roku 1365 Čenku Krušinovi z Lichtenburka, který na ní a dalších vsích zapsal 1 400 hřiven své manželce Dorotě. Mimoto zde měla zapsáno věno i jakási Anežka. Roku 1368 už měl ves Ješek z Vildenberka a daroval tamní dvůr po dobu svého života svému bratru, řádovému duchovnímu Michkovi. Jak získal ves, je nejisté. Roku 1406 je tu doložen dvůr (ZDB IV, 56 č. 226; ZDB V, 78 č. 149, 79 č. 195; ZDB VIII, 238 č. 386). Roku 1587 tu bylo 24 usedlostí. Poddaní kromě platů a hlásek dávali vrchnosti slepice a vejce. Byly tu také rybníčky, panská chmelnice, poddaní byli povinni chodit na hony, přičemž se opakuje zmínka o lovu pactva (Novotný, 12–14).

Údaj o kupní ceně panství 4 300 hřiven a jeho desetinném ročním výnosu lze rámcově srovnat s mnohem mladším údajem urbáře z roku 1587 o výnosu z pěti vsí ve výši asi 396 kop. Výše platů poddaných zůstávala v tomto období stálá, lze ale počítat s růstem robot. Příjmy vrchnosti stoupaly i díky růstu počtu obyvatel (Mezník 1999, 351). Srovnání údajů o Pozořicích z let 1447 a 1587 ukazuje, že v pozdním středověku a raném novověku dochází hlavně k růstu počtu podsedků (o podsedcích viz Matějka 1970). Rozsah obdělávané půdy zůstával obdobný, docházelo jen k určitému drobení půdního fondu. Podsedci jsou zmiňováni na panství již v kupní smlouvě roku 1371 (ZDB VI, 97 č. 3). Jejich počet během následujících staletí vlivem válek i populačního růstu zřejmě kolísal.

Pro pochopení rozsahu možné změny v počtu obyvatel oblasti na konci 16. století oproti období pánů z Vildenberka si musíme uvědomit kromě problematiky zmíněných změn ve výši platů a růstu počtu podsedků i fakt, že rozsah novověkého panství Pozořice nebyl totožný s rozsahem středověkého panství vildenberského. Dvě vesnice neznámého, byť asi malého

významu, Mech a Korolupy, zanikly. Dále se v urbáři nevyskytují tři původně vildenberské vsi, které měly před třicetiletou válkou 96 usedlostí, tedy necelou polovinu tehdejšího počtu usedlostí pozořického panství.

Severní hornatá část panství zřejmě sloužila k dobytčářství, touto činností se nejvíce zabývali asi obyvatelé Hostěnic. Jak je doloženo v zápise o prodeji panství, na jižních svazích Dražanské vrchoviny se již ve 14. století pěstovalo víno, páni z Vildenberka však jistou dobu vlastnili i vinnou horu v příhodnějších Malých Němčicích na Břeclavsku. Co se týče vaření piva, pivovar v Pozořicích je asi pozdějšího založení. Dávky drůbeže panstvu mají středověký původ, přičemž je zajímavé, že vsi Koválovice a Šumice odevzdávaly i husy, kdežto ostatní ne. To by mohlo naznačovat odlišné hospodářské podmínky těchto vsí. Ve všech větších vesnicích panství existovaly již ve středověku panské dvory, písemné doklady o nich chybí jen v Hostěnicích, Kruhu a Velešovicích. Časté byly zřejmě i rybníky a mlýny, doložené bez udání konkrétní lokality již v prodejních smlouvách z roku 1371. V 16. století jsou doloženy v Holubicích, Koválovicích, Pozořicích, Velešovicích a Vítovicích, mlýny tehdy stály v Čechyni, Pozořicích, Holubicích a Velešovicích.

Zajímavý je údaj o placení poplatku za hlásky, který zřejmě představuje převod dřívější roboty – služby na hradě na peněžní poplatek, vybíraný ve stejné výši ze všech usedlostí. Povinnost hlásky máme dosvědčenu například na hradech Český Krumlov či Bzenec (Graus 1957, 168; Macek 2002, 471). Ukazuje se, že i v novověkém prameni lze nalézt stopy po povinnostech poddaných k hradu, byť ten již před delší dobou zanikl.

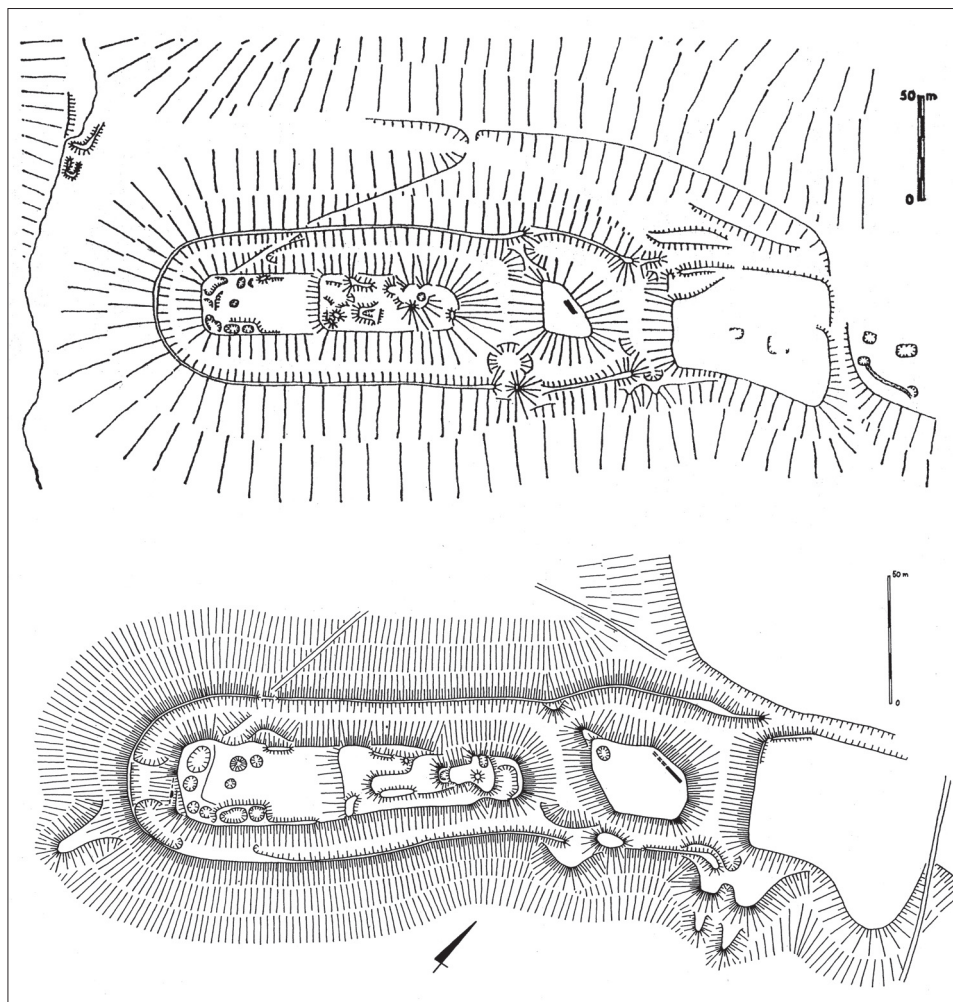
Závěrem je nutno konstatovat, že srovnání raně novověkých pramenů s údaji ze středověku neumožňuje přesnou rekonstrukci stavu panství ve 14. století. Například srovnání údajů o Pozořicích z let 1447 a 1587 ukazuje, že se rozsah sedláky obdělávané půdy příliš neměnil, rostl ale počet podsedků. Na dřívější příslušnost vsí pozořického panství k hradu ukazuje i peněžní poplatek za hlásky, jimiž byli poddaní vůči hradu povinováni. Urbář také potvrzuje existenci již v dřívějších staletích doložených dvorů a podává informace i o lokalizaci mlýnů a rybníků, z nichž některé existovaly již roku 1371. Co se týče otázky existence rybníka přímo v bezprostředním okolí hradu Vildenberka, musíme konstatovat, že písemné prameny tuto možnost nevylučují, jednoznačné vodítko pro řešení této otázky však neposkytují.

5. Verifikace plánové dokumentace

Impulsem pro verifikaci dosavadní plánové dokumentace zříceniny hradu Vildenberk se stala zjištění učiněná při vyhodnocování souboru nálezů z hradní cisterny (Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011). Rozpory mezi dosud existujícími terénními náčrtů lokality (obr. 5), které znesnadňovaly přesnou lokalizaci náhodných nálezů, nelegálních terénních aktivit či zkoumaných objektů (viz Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011, 74, pozn. 12) bylo možno vyřešit jen zhotovením vlastního plánu hradu za využití moderních geodetických a geoinformačních technologií. S ohledem na značně limitované finanční možnosti studentského autorského kolektivu sice nebylo v této fázi výzkumu možné provést standardní plošné geodetické zaměření či letecké laserové skenování, ale k revizi stávající plánové dokumentace plně postačilo zaměření pomocí přesného GPS přijímače doplněné měřením totální stanice.

5.1 Zaměření pomocí GPS

V první fázi měření byl použit přesný GPS přijímač Trimble Geoexplorer 6000 GeoXH pracující v softwaru TerraSync, se kterým již náš výzkumný tým prováděl zdařilá měření například na kostelním návrší v Březníku, okr. Třebíč (Kovář–Hlavica et al. v tisku). V zalesněném terénu se přesnost tohoto přijímače pohybovala v rozmezí 3,5 až 4 m, což s ohledem na rozměry lokality přesahující v podélné ose 300 m činilo chybu maximálně 1,3 %. Touto technologií byly liniově zaměřeny zejména hrany svahů, koruny valů a dna příkopů hradu. Podobně byly zaměřeny i relikty vodního mlýna a terénního náspu v podhradí. Výsledná data (obr. 1) podstatně zpřesnily naši představu o dimenzích hradního areálu i o morfologii

Obr. 5. Hrad Vildenberk (okr. Brno-venkov). Starší terénní náčrty půdorysu hradu. Nahoře podle P. Boliny a J. Doležela (1988, obr. 23), dole podle M. Plačka a R. Procházky (1993, obr. 2).

Abb. 5. Burg Vildenberk (Bez. Brno-Land). Ältere Geländeskizzen des Grundrisses der Burg. Oben nach P. Bolina und J. Doležel (1988, Abb. 23), unten nach M. Plaček und R. Procházka (1993, Abb. 2).

hradní ostrožny. K verifikaci těchto měření a přesnějšímu zaměření prostoru předhradí s relikty kamenných struktur však bylo nutno aplikovat další geodetické technologie.

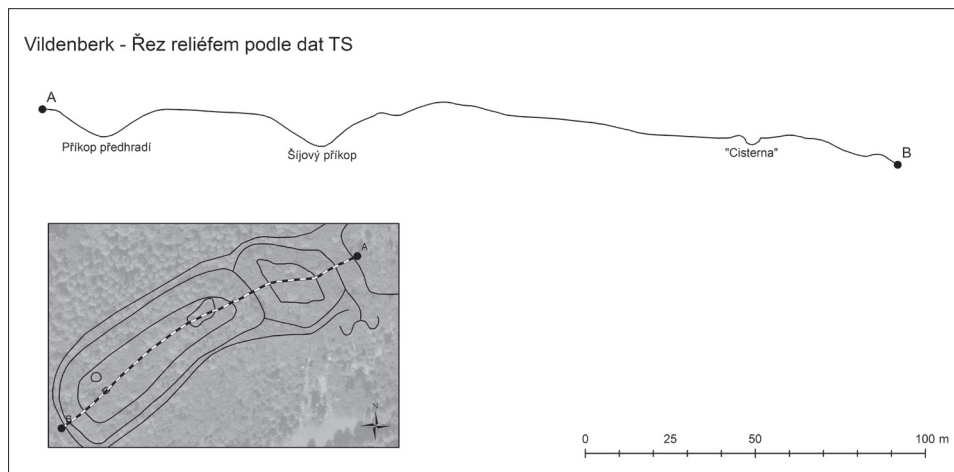
5.2 Zaměření pomocí totální stanice

Geodetické zaměření prostřednictvím totální stanice umožňuje vytvoření podrobných plánů zkoumaných lokalit a následné napojení na další prostorová data (výškopisné podklady ČUZK, kolmé a šikmé letecké snímky aj. druhy mapování krajiny). Totální stanice slouží, vzhledem k malé přesnosti některých digitálních podkladů, k spolehlivé lokalizaci jednotlivých prvků a jejich identifikaci v prostoru.

V rámci prospekce na hradě Vildenberk byla použita totální stanice Pentax R 315. Kvůli absenci blízkých trigonometrických bodů bylo veškeré měření prováděno v lokálním uměle vytvořeném souřadnicovém systému. Do prostoru v rámci systému S-JTSK bylo výsledné měření napojeno díky korekčním bodům georeferencovaným opět za pomoci GPS přijímače Trimble Geoxplorer 6000 GeoXH.

Cílem prospekce totální stanicí bylo vytvořit profil napříč celou hradní ostrožnou, s výškovými body ve vzdálenosti 1 m (obr. 6), a dále zaměřit destrukci zdiva na předhradí lokality (obr. 2). V obou případech se jednalo především o nivelační informace. Precizní lokalizace by byla možná pouze po provedení tzv. polygonového pořadu, tedy geodetického postupu, kdy jsou známé trigonometrické body „přeneseny“ na požadované místo. Jedná se však o postup časově náročný a pro potřeby našeho průzkumu zatím postradatelný.

Díky zaměřenému profilu (obr. 6) je možné doplnit další informace o charakteru ostrožny a mapovaných terénních reliktvů. Podobně i při zaměření jednotlivých kamenů destrukce zdiva, kdy je možné za pomoci GIS dokumentovat dochování hradby předhradí (obr. 2).

Obr. 6. Hrad Vildenberk (okr. Brno-venkov). Řez reliéfem hradu podle dat totální stanice. Zaměření R. Bíško a J. Nedbalová, vizualizace M. Hlavica.

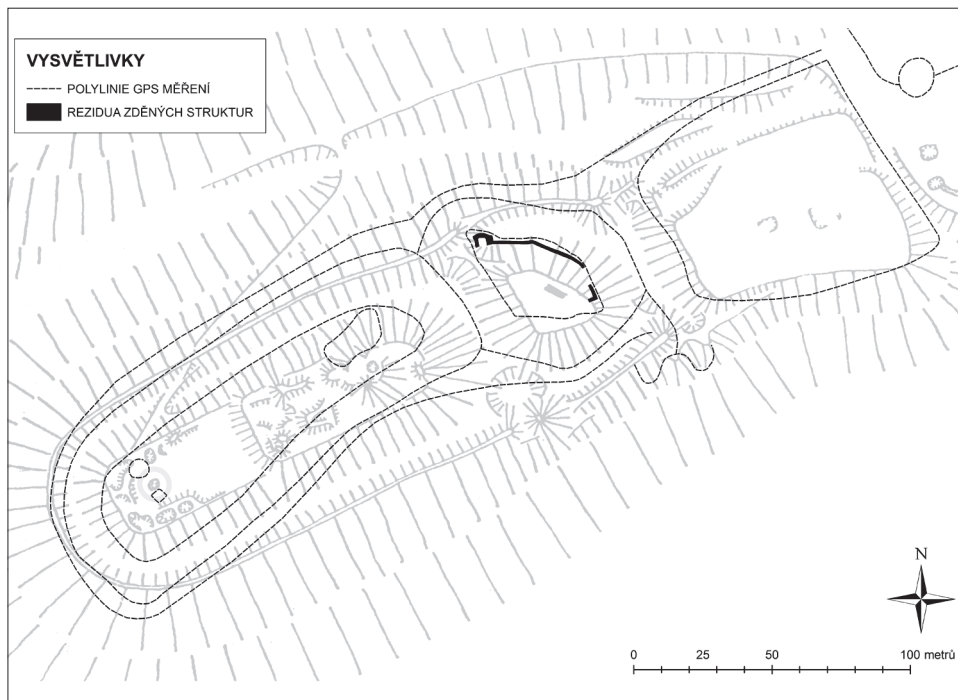
Abb. 6. Burg Vildenberk (Bez. Brno-Land). Reliefschnitt der Burg gemäß den Daten der Totalstation. Vermessung R. Bíško und J. Nedbalová, Visualisierung M. Hlavica.

5.3 Výsledky měření

Vyhotovením relativně přesné plánové dokumentace hradu Vildenberka a jeho bezprostředního okolí byla získána nezbytná exaktní data pro další etapy výzkumu lokality. Získané informace rovněž umožňují verifikaci stávající plánové dokumentace, již byly podrobeny dva archeologické terénní náčrtu (obr. 5), publikované v letech 1988 (Bolina–Doležel 1988, obr. 23) a 1993 (Plaček–Procházka 1993, obr. 2).

První terénní náčrt (obr. 5) je dílem P. Boliny a J. Doležela. Vychází přitom z náčrtu P. Boliny publikovaného v rámci diskuse o lokalizaci hradu (Bolina 1984) a stal se podkladem pro další náčrt publikovaný v kastellologické monografii T. Durdíka a P. Boliny (2001, 67). Komparací s nově získanými daty (obr. 7) bylo zjištěno, že tento plán vykazuje morfologické nepřesnosti zejména v prostoru hradního jádra a předhradí. Podélná osa lokality je však pozoruhodně přesná. U objektů v bezprostředním okolí hradu se již objevují značné nepřesnosti, ať už se jedná o lokalizaci terénních depresí neznámého účelu na předpolí hradu, či o zaměření reliktvů vodního mlýna severozápadně od hradu (obr. 1, 5), kde se odchylka pohybovala na hodnotě kolem 50 m. To je však zřejmý následek absence moderních geodetických a geoinformačních technologií v době pořízení náčrtu.

Druhý terénní náčrt (obr. 5) zhotovili M. Plaček a R. Procházka pro potřeby své studie o vildenberském dominiu (Plaček–Procházka 1993), který byl prakticky beze změny publikován v encyklopedickém díle o kastellologických lokalitách Moravy a Slezska (Plaček 2001, 690, obr. 1343). Komparací s nově získanými daty (obr. 8) bylo prokázáno, že morfologie jednotlivých komponent hradního komplexu je v náčrtu poměrně přesná, nicméně došlo k závažné chybě v podélné ose lokality.

Obr. 7. Hrad Vildenberk (okr. Brno-venkov). Vizuální komparace nového plánu hradu s terénním náčrtem P. Boliny a J. Doležela (1988, obr. 23), M. Hlavica.

Abb. 7. Burg Vildenberk (Bez. Brno-Land). Visueller Vergleich des neuen Burgplans mit der Geländeskizze von P. Bolina und J. Doležel (1988, Abb. 23), M. Hlavica.

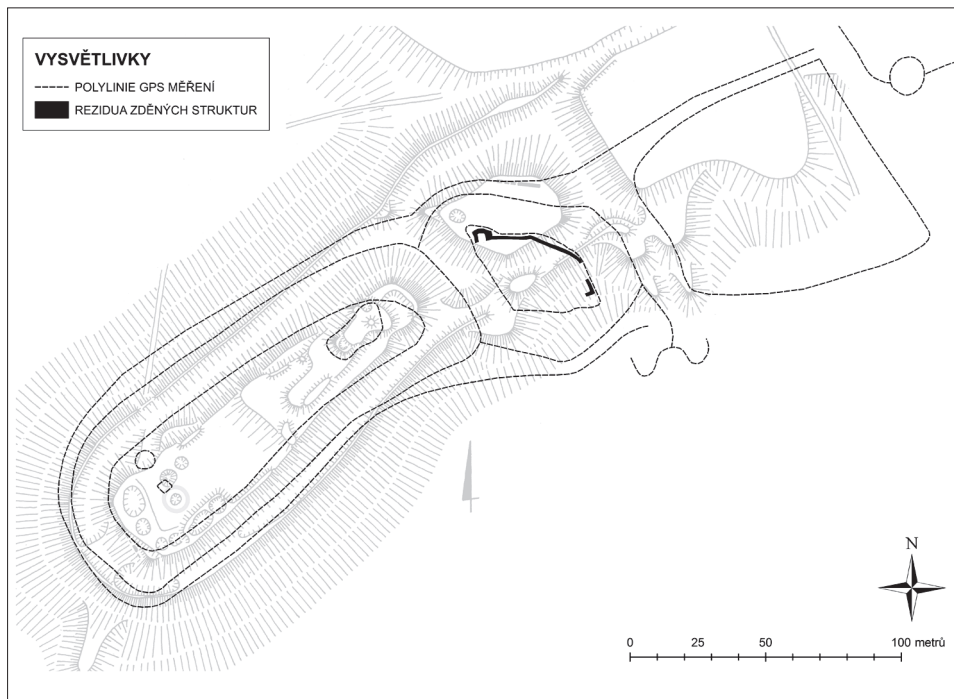
Obě provedené komparace tak prokázaly důležitost procesu verifikování stávajících plánů lokality, které nepochybně plně postačují pro základní archeologickou interpretaci hradu, avšak jejich využití v případě trestně-právních úkonů v rámci archeologické památkové péče či při mezioborové spolupráci s exaktními přírodními vědami je již dosti limitováno. Aplikace současných geodetických a geoinformačních technologií a metod tak na Vildenberku prokázala svoji účelnost. Žádoucím návazným krokem v této oblasti pak bude provedení standardního geodetického zaměření, případně využití dat leteckého laserového skenování (LiDAR).

6. Výzkum „hráze“ v podhradí

Vedlejším cílem průzkumu na lokalitě Vildenberk bylo zjištění funkce morfologicky nápadné hrázovité struktury vedoucí příčně údolím pod jihozápadní hranici hradního jádra, kterou na podzim 2011 objevil hlavní autor článku (obr. 1). Jedná se o jakýsi násep protáhlý v severoseverovýchodním směru s přerušením v centrální části, jímž protéká místní sezónní vodoteč Kovalovický potok a vede souběžná lesní cesta. Severní relikv náspu je oproti okolnímu terénu vyvýšen o více než 2 m. Pracovní hypotéza vycházela z předpokladu, že původní násep byl rozsáhlejší a tvořil v nejužším místě podhradí hráz malé vodní nádrže. Na základě hypotézy, že v prostoru takové nádrže docházelo k akumulaci sedimentů, byl v daném prostoru iniciován výzkum sedimentární výplně údolí, který dosud nebyl dokončen.

6.1 Užitá metodika

V současné době nejsou k dispozici žádná analytická data, po zaměření relikvů pomocí GPS přijímače Trimble Geoexplorer 6000 GeoXH (obr. 1) došlo pouze k předběžnému průzkumu profilu v zářezu Kovalovického potoka nad tzv. hrázkou a zkušebnímu pedolo-

Obr. 8. Hrad Vildenberk (okr. Brno-venkov). Vizuální komparace nového plánu hradu s terénním náčrtem M. Plačka a R. Procházky (1993, obr. 2), M. Hlavica.

Abb. 8. Burg Vildenberk (Bez. Brno-Land). Visueller Vergleich des neuen Burgplans mit der Geländeskizze von M. Plaček und R. Procházka (1993, Abb. 2), M. Hlavica.

gickému vrtu na temeni náspu pomocí žlabového vrtáku. Litologický popis není doposud zkompletován.

6.2 Výsledek a diskuze

Tělo hrázovité struktury je tvořeno především redeponovaným sedimentem prachovité frakce. Zřejmě se jedná o antropogenně naakumulovaný materiál. Na základě průzkumu vrtného jádra není zatím možné vyvodit konkrétnější závěry, předpokládané relikty kamenného jádra náspu zatím nebyly zjištěny. Jako perspektivní se jeví provedení řezu tímto tělesem za účelem zhotovení výbrusových preparátů a zejména makroskopického popisu profilu tělesa. Srovnáním složení obou reliktnů by mohlo být ověřeno, zda se skutečně jednalo o jedno tělo v současnosti rozdělené vodotečí a lesní cestou.

Výzkum sedimentární výplně v prostoru nad „hrázkou“ také dosud nevedl k jednoznačným závěrům. Pod vrstvou hrabanky a půdního A horizontu se nachází několik centimetrů organického sedimentu, který by mohl pocházet z klidného sedimentačního prostředí. Tento sediment však záhy přechází do jiné facie, která nese spíše znaky koluviální sedimentace, tedy tzv. splachu. Pečlivé zdokumentování tohoto profilu, včetně mikromorfologické analýzy organikou bohaté vrstvy, se jeví jako optimální postup výzkumu. Pro celkovou interpretaci bude důležité také zadatování objektu a výplně údolí. Dále je zapotřebí brát v úvahu morfologii terénu a možné antropogenní zásahy do sedimentární výplně údolí naznačené v písemných pramenech. Vzhledem ke stávajícímu nedostatku dat a nezkompletované dokumentaci profilu není v současné době možné identifikovat sedimentační historii prostoru, jehož výzkum i nadále pokračuje.

7. Závěr

Mezioborový výzkum hradu Vildenberk, přestože se nachází teprve v počáteční fázi, již stačil přinést některé první zajímavé výsledky. Nové vyhodnocení písemných pramenů k dějinám hradu i celého panství, prvotní geologický průzkum i zhotovení nového plánu lokality za pomoci geodetických a geoinformačních metod zpřesnily naše znalosti o vývoji a významu tohoto pozoruhodného moravského hradu.

Průzkum stavebního materiálu prokázal, že kamenný stavební materiál, který je v současné době na lokalitě přítomen ve formě základů zdiva „in situ“ či ve formě sutí, byl primárně získáván při hloubení rozlehlého systému příkopů. Jiná evidence o těžbě stavebního kamene zatím nebyla nalezena. Symetrické lámání místních lulečských slepenců muselo být vzhledem k jejich valounovitému až balvanitému charakteru velice obtížné, což by mohlo vysvětlovat vysoké zastoupení pálených cihel ve stavebním materiálu hradu. Volba materiálu by byla ovlivněna místními geologickými poměry i ekonomickými možnostmi regionu.

Revize písemných pramenů přinesla některé indicie k počátkům rodu Vildenberků, a tedy i k okolnostem založení či získání jejich rodového hradu. Základy k mocenskému postavení rodu, a tím i k vybudování panství ve strategicky důležitém prostoru východně od Brna, jímž procházela klíčová komunikace na Olomouc, mohl položit snad již Protiva z Doubravice, moravský číšník a pozoruhodná osobnost s vazbami na řád templářů, který mizí z dějin přibližně ve stejné době jako tento slavný rytířský duchovní řád. Jeho pravděpodobný potomek a vlastní zakladatel rodu Vildenberků Půta z Pozořic pak měl silné vazby na moravského zemského hejtmána Jindřicha z Lipé i na starobrněnský klášter cisterciáčků s cihlovou bazilikou Nanebevzetí Panny Marie, založený v té době Jindřichovou partnerkou, královnou Eliškou Rejčskou. Spolu s náznaky značného použití pálených cihel na Vildenberku dovolují tyto kontakty uvažovat o působení starobrněnské huti i při výstavbě či úpravách nového Půtova hradu. Členství Mikšíka z Vildenberka v řádu johanitů potom naznačuje rezonanci idejí rytířských duchovních řádů i mezi pokračovateli rodu.

Zajímavá data poskytla revize písemných pramenů i k možnosti existence rybníka v podhradí hradu. Přímé zmínky v pramenech nemáme, pouze roku 1371 jsou na panství zmíněny blíže nelokalizované rybníky. Raně novověký urbář pozořického panství z roku 1587 však obsahuje zajímavé reliktivity povinností poddaných k hradu, k nimž by mimo placení poplatků za hlásky mohla patřit i povinnost udržovat a opravovat rybníky, zmíněná u Pozořic a Šumic. Právě obyvatelé těchto dvou vsí by totiž s ohledem na jejich geografickou polohu mohli péči o případný rybník v podhradí Vildenberka vykonávat. Hlubší poznatky snad přinese dosud neuzavřený terénní výzkum sedimentární výplně údolí a předpokládané hrázky.

Dalším výsledkem dosavadního výzkumu je i nové a relativně přesné geodetické zaměření lokality a jejího bezprostředního okolí, které následně umožnilo verifikaci již existující plánové dokumentace a představuje nezbytný základ pro jakékoli další bádání. Ilustrativní ukázkou v této oblasti je zejména přesné zaměření plochy předhradí. Z hlediska archeologické památkové péče je rovněž cenná možnost přesné lokalizace nelegálních terénních aktivit a náhodných povrchových nálezů učiněných na hradě či v jeho okolí. Ve studiu pozoruhodné zříceniny hradu Vildenberka totiž hodláme i nadále pokračovat.

Poděkování

Autoři děkují Mgr. Kláře Šabatové, PhD., jedné z vedoucích vědecko-výzkumné terénní základny Ústavu archeologie a muzeologie Masarykovy univerzity v Těšeticích-Kyjovicích na Znojemsku, která pro jarní měsíce roku 2012 uvolnila za účelem výzkumu hradu Vildenberk část personálních a technologických kapacit této základny. Článek byl podpořen z grantu děkana FF MU Brno č. MUNI/21/KOV/2013.

Prameny

- CDB V/2: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V/2, 1267–1278 (Šebánek, J.–Dušková, S., ed.). Pragae 1981.
- CDM: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae IV, 1268–1293 (Boczek, A., ed.); VII, 1334–1349 (Chlumecký P. R.–Chytil, J., ed.). Olomucii 1845–1858.
- FORMULAR: Das St. Pauler Formular. Briefe und Urkunden aus der Zeit König Wenzels II. (Loserth, J., ed.). Prag 1896.
- KNIIHA TOVAČOVSKÁ: Kniha Tovačovská aneb Pana Ctibora z Cimburka a z Tovačova Paměť obyčejů, řádů, zvyklostí starodávných a řízení práva zemského v Mar. Mor. (Brandl, V., ed.). Brno 1868.
- LÁNOVÉ REJSTRÍKY: Lánové rejstříky brněnského kraje z let 1673–1675 (Matějek, F., ed.). Praha 1981.
- LECHNER: Die ältesten Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz (Lechner, K. Hrg.). Brünn 1902.
- NOVOTNÝ: Moravský zemský archiv v Brně, G 371 Novotný Jaroslav, PhDr., kart. 9, inv. 420, Urbář panství Pozořice z r. 1587.
- PAMĚTNÍ KNIHA: Pamětní kniha města Brna z let 1343–1376 (1379). Prameny dějin moravských 8 (Flodr, M., ed.). Brno 2005.
- RBM: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II, 1253–1310; III, 1311–1333; IV, 1333–1346 (Emler, J., ed.). Pragae 1882–1892.
- REGESTA: Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173–1526 – Regesten der im Lichtensteinschen Archiv in Vaduz aufbewahrten Urkunden aus den Jahren 1173–1526 (Zemek, M.–Turek, A., ed.), SAP 33, 1983, č. 1, 149–296.
- SUB IV: Schlesisches Urkundenbuch IV, 1267–1281 (Irgang, W., ed.). Köln – Wien 1988.
- UNGER, J., 1967: Vildenberg u Viničných Šumic. Rkp. nepublikovaného záznamu o návštěvě hradu z 24. 11. 1967, uložen v archivu prof. J. Ungera, Brno.
- ZDB: Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren, Brünn 1348–1466 (Chytil, J.–Chlumecký, P.–Demuth, K.–Wolfskron, A., ed.). Brünn 1856.
- ZDO: Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren. Text der Olmützer Cuda 1348–1466 (Chytil, J., ed.). Brünn 1856.

Literatura

- BOLINA, P., 1984: K lokalizaci a podobě hradu Vildenberka u Pozořic-Jezery – Zur Lage und Bauform der Burg Vildenberk bei Pozořice-Jezery, Bez. Brno-Land, AH 9, 161–165.
- BOLINA, P.–DOLEŽEL, J., 1988: Hřady na Drahanské vrchovině od konce 13. století (počáteční stav výzkumu) – Burgen auf dem Hochland Drahanská vrchovina bis zum Ende des 13. Jahrhunderts, AH 13, 321–352.
- BOLINA, P.–ŠLÉZAR, P., 2006: K problematice falz vzniklých při majetkových sporech hradištského kláštera na severu Drahanské vrchoviny – Zur Problematik der bei Eigentumsstreitigkeiten des Klosters Hradischt im Norden der Drahaner Höhe entstandenen Fälschungen, CMM CXXV, 307–342.
- BŘEZINA, J., 1963: Zábřežsko v období feudalismu do roku 1848. Ostrava.
- DOLEŽEL, J., 1999: Pozořice (okr. Brno-venkov), PV 41, 179–180.
- DURDÍK, T.–BOLINA, P., 2001: Středověké hřady v Čechách a na Moravě – Mittelalterliche Burgen in Böhmen und Mähren – Medieval Castles in Bohemia and Moravia. Praha.
- ENDLICHEROVÁ, M.–KOVÁŘ, J.–MACHÁŇOVÁ, L., 2009: Pozořice (okr. Brno-venkov), PV 50, 426.
- GRAUS, F., 1957: Dějiny venkovského lidu v Čechách v době předhusitské II. Dějiny venkovského lidu od poloviny 13. stol. do roku 1419 – История крестьянства в чехии в догуситский период – Histoire de la paysannerie en bohème à l'époque préhussite Praha.
- JAN, L., 2000: Vznik zemského soudu a správa středověké Moravy – Die Entstehung des Landgerichts und die Verwaltung im mittelalterlichen Mähren. Brno.
- 2006: Václav II. a struktury panovnické moci – Wenceslas II and Structures of Royal Power. Brno.
- KNIES, J., 1902: Vlastivěda Moravská II. Místopis. Blanenský okres. Brno.
- KOUŘIL, P.–PRIX, D.–WIHODA, M., 2000: Hřady českého Slezska – The Castles of Czech Silesia – Die Burgen Böhmisch-Schlesiens. Brno.
- KOVÁŘ, J., 2007: Pozořice (okr. Brno-venkov), PV 48, 505.
- 2012: Vzpomínka na Mgr. Aleše Tinku (1968–2011), VVM LXIV, 80–81.
- KOVÁŘ, J.–HLAVICA, M.–KUČA, M.–VOKÁČ, M.–PROKEŠ, L., v tisku: Nová zjištění k lokalizaci panského sídla v obci Březník, okr. Třebíč, CB 13.
- KOVÁŘ, J.–MACHÁŇOVÁ, L.–ENDLICHEROVÁ, M., 2011: Analýza archeologických nálezů z nelegálního výkopu cisterny na hradě Vildenberk u Pozořic (okr. Brno-venkov) – The Analysis of Archaeological Finds From an Illegal Excavation of an Underground Cistern at Vildenberk Castle near Pozořice (Brno-venkov District), AMM SS XCVI, č. 2, 61–76.
- KOVÁŘ, J.–PETŘÍK, J.–MACHÁŇOVÁ, L., 2012: Pozořice (okr. Brno-venkov), PV 53, 165–166.
- LIČMAN, A., 1921: Vlastivěda Moravská II. Místopis. Slavkovský okres. Brno.

- MACEK, J., 2002: Jagellonský věk v českých zemích. Díl 3. Města. Díl. 4. Venkovský lid. Národnostní otázka. Praha.
- MATĚJKA, F., 1970: Podsedek na Moravě. Obrázek z dějin poddaného lidu – Der Hintersass in Mähren (Ein Bild aus der Geschichte des untertänigen Volkes). Příloha 1. čísla VVM 1970. Brno.
- MEZNIČEK, J., 1999: Lucemburská Morava 1310–1423. Praha.
- PINKÁVA, V., 1903: Vlastivěda Moravská II. Litovelský okres. Brno.
- PLAČEK, M., 2001: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha.
- 2011: Moravské hrady za králů „cizinců“ 1306–1346 – Mährische Burgen unter den „fremden“ Königen 1306–1346, JM 47, 21–39.
- PLAČEK, M.–PROCHÁZKA, R., 1993: Hrad Vildenberk – zrod a zánik jednoho dominia – Burg Vildenberk – Entstehung und Untergang einer Domäne, CB 3, 201–210.
- PROCHÁZKA, R.– PLAČEK, M., 1986: Neznámý Vildenberk?, VVM XXXVIII, 202–203.
- 1985: Hrad v Doubravici nad Svitavou a jeho feudální državy. Regionální sborník okresu Blansko '85, 75–79. Blansko.
- WIHODA, M., 1992: K problematice šilperského fojtského privilegia a jeho vzniku v r. 1278 – Zur Problematik des Vogtprivilegs von Šilperk und seiner Entstehung im Jahre 1278, ČMM CXI, 3–11.

Zusammenfassung

Neue Feststellungen auf der Burg Vildenberk bei Pozořice, Bez. Brno-Land

Die Burg Vildenberk bei Pozořice im Bezirk Brno-Land zählte in der Zeit ihres Untergangs im 14. und 15. Jahrhundert zu den größten Burgen Mährens. Bei den Archäologen rückte sie indes erst in den achtziger Jahren des 20. Jahrhunderts ins Zentrum der Aufmerksamkeit, als in der Fachliteratur eine Diskussion über die Lage der Burg geführt wurde (Bolina 1984; Procházka–Plaček 1984). Höhepunkt dieser ersten Etappe des archäologischen Fachinteresses (z.B. Bolina–Doležel 1988, 340, 345) war dann ein zusammenfassender Bericht von Rudolf Procházka und Miroslav Plaček (1993). Die Fundstätte wurde dann im Rahmen der Denkmalpflege weiter verfolgt (z.B. Doležel 1999). Eine weitere Etappe des archäologischen Fachinteresses an Vildenberk begann sich abzuzeichnen, nachdem im Jahr 2007 ein neuer illegaler Geländeingriff in der Kernburg entdeckt worden war (Kovář 2007). Dank der Zusammenarbeit mit dem regionalen Heimatverein „Die Grundherrschaft der Vildenberks“ wurde dann eine kleinere Kollektion von einem illegalen Aushub der Burgzisterne stammenden Artefakten entgegengenommen und ausgewertet (Kovář–Macháňová–Endlicherová 2011). Leider wurde die sich vielversprechend entwickelnde Zusammenarbeit durch den tragischen Tod des Vereinsvorsitzenden Aleš Tinka im November 2011 jäh unterbrochen (Kovář 2012). Als Reaktion auf diesen unerfreulichen Zustand wurde Vildenberk in der Dissertation von J. Kovář den tragenden Fundstätten zugeordnet und anschließend aus den Reihen der Studenten der Masaryk-Universität in Brno ein wissenschaftliches Team zusammengestellt. Der vorliegende Beitrag ist nach dem zusammenfassenden Bericht für das Jahr 2011 (Kovář–Petřík–Macháňová 2012) die erste umfangreichere Publikation aus der noch laufenden interdisziplinären Untersuchung dieser Burg.

In den Jahren 2011–2012 wurden in Vildenberk weitere neue Feststellungen gemacht. Aus Sicht der Denkmalpflege handelte es sich um die illegale Störung einer Kulturschicht im Raum der Kernburg und der Vorburg von mit Metalldetektoren ausgestatteten Personen.

An den beschädigten Stellen wurden auf diese Weise weitere mittelalterliche Keramikfragmente sowie osteologisches Material gehoben (Kovář–Petřík–Macháňová 2012). Ein völlig neuer Typus an Aktivitäten ist dann ein in das Gelände eingelassenes Metallrohr mit einem Kunststoffbehälter und GPS-Empfänger, was im Rahmen des Geocaching, bzw. auch GPS-Schnitzeljagd genannten Outdoor-Spiels in der Vorburg zur Freilegung wurde. Bei der Suche nach diesem Behälter kam es dann an einigen Stellen der Vorburg zur Freilegung des oberen Geländeteils, wodurch auch ein bislang unbekannter Abschnitt der Burgwehrmauer freigelegt wurde (Abb. 2). Eine bedeutende Feststellung vom Dezember 2011 ist dann der Nachweis für eine Besiedelung des Vorfeldes der Burg, als in diesem Teil der Fundstelle Aktivitäten der Säugetierart Europäische Maulwurf (*Talpa europaea*) indiziert wurden. Durch ihre Überprüfung wurde die Störung der kleine Stücke von Lehmewurf und mittelalterliche Keramikfragmente enthaltenden Kulturschicht festgestellt.

Im Frühjahr 2012 wurde eine geodätische Grundvermessung der Fundstelle durchgeführt. Die Geoinformationstechnologie wurde dann zum Instrument, mit welchem die illegalen Geländeaktivitäten und die an der Fundstelle oder ihrer Umgebung zufällig gemachten Oberflächenfunde genau lokalisiert wurden. Die Entdeckung eines bisher unbekanntes Geländerepliktes im Suburbium, das wohl sehr vorläufig als Damm eines Wasserspeichers interpretiert werden kann, konzentrierte unsere Aufmerksamkeit dann auch auf diese Stellen. Die vorläufige Interpretation dieses Gebildes gab auch den Impuls für eine Revision der schriftlichen Quellen über die Geschichte und das wirtschaftliche Hinterland der Burg sowie der gesamten Grundherrschaft.

Die Untersuchung des Baumaterials hat ergeben, dass die verwendeten Steine primär bei der Anlegung eines ausgedehnten Grabensystems gewonnen wurden. Ein anderer Beleg für den Abbau von Bausteinen wurde bislang nicht gefunden. Das symmetrische Brechen lokaler Breccien muss im Hinblick auf ihren

Charakter sehr schwierig gewesen sein, was den hohen Anteil an Backsteinen im Baumaterial der Burg erklären könnte. Die Revision der schriftlichen Quellen lieferte einige Indizien zu den Anfängen der Familie Vildenberk sowie zu den Umständen der Gründung bzw. des Erwerbs ihrer Familienburg. Die Grundlagen zum Aufbau der Grundherrschaft in dem strategisch wichtigen Raum östlich von Brünn, durch den die Schlüsselverkehrswege nach Olmütz verliefen, haben möglicherweise bereits von Protiva von Doubravice, einem mährischen Kellermeister und einer bemerkenswerten Persönlichkeit mit Verbindungen zum Kreuzritterorden der Templer, gelegt werden können. Sein wahrscheinlicher Nachkomme und eigentlicher Begründer der Familie der Vildenberks, Puta von Posorschitz, stand eng mit dem mährischen Landeshauptmann Heinrich von Leipa und mit dem neugegründeten Altbrünner Zisterzienserinnenkloster mit der Backsteinbasilika Mariä Himmelfahrt in Verbindung. Zusammen mit den Anzeichen einer beträchtlichen Verwendung von Backsteinen auf Burg Vildenberk, erlauben diese Kontakte dahingehende Überlegungen, dass die Altbrünner Bauhütte auch beim Bau oder der Gestaltung der neuen Burg Putos mitgewirkt hatte. Die Mitgliedschaft von Mikšik von Vildenberk im Johanniterorden wäre dann ein Indiz dafür, dass das Gedankengut der geistlichen Ritterorden auch in der Nachkommenschaft der Familie ein Echo gefunden hat.

Interessante Daten lieferte die Revision der schriftlichen Quellen auch bezüglich der möglichen Existenz eines Fischteichs im Suburbium der Burg. Direkte Erwähnungen liegen in den Quellen nicht vor, 1371 werden lediglich nicht näher lokalisierte Fischteiche in der Grundherrschaft erwähnt. Das neuzeitliche Urbar der Grundherrschaft Posorschitz aus dem Jahr 1587 enthält jedoch interessante Relikte der Untertanenpflichten gegenüber der Burg, wozu neben der Entrichtung von Wächtergeld auch die Verpflichtung zählen konnte, Fischteiche zu unterhalten und auszubessern, was bei den Dörfern Posorschitz und Schumitz aufgeführt wurde. Gerade die Einwohner dieser beiden Dörfer hätten sich nämlich hinsichtlich ihrer geographischen Lage um die Unterhaltung eines eventuellen Fischteichs im Suburbium von Vildenberk ausüben können.

Ein weiteres Ergebnis der bisherigen Untersuchung ist die geodätische Vermessung der Fundstelle, die im Anschluss daran eine Verifizierung der bereits existierenden Plandokumentation möglich machte. Eine anschauliche Probe dessen ist besonders die neue Vermessung der Vorburgfläche.

Obwohl sie sich erst in der Anfangsphase befindet, konnte die interdisziplinäre Untersuchung der Burg Vildenberk bereits einige erste interessante Ergebnisse liefern. Die neue Auswertung der schriftlichen Quellen bezüglich der Geschichte der Burg und der ganzen Grundherrschaft haben zusammen mit der erstmalig durchgeführten geologischen Untersuchung und dem mit den Methoden der Geodäsie und Geoinformation erstellten neuen Fundstellenplan unsere Kenntnisse über die Entwicklung und Bedeutung dieser bemerkenswerten mährischen Burg präzisiert.

Dankeswort

Die Verfasser danken Frau Mag. Klára Šabatová, PhD., einer der Leiterinnen der forschungswissenschaftlichen Geländestation des Instituts für Archäologie und Museologie der Masaryk-Universität in Těšetice-Kyjovice in der Region Znojmo, die für die Frühjahrsmonate des Jahres 2012 für die Grabung an der Burg Vildenberg einen Teil der personellen und technologischen Kapazitäten dieser Forschungsstation freigestellt hat. Der vorliegende Beitrag wurde mit Fördermitteln aus dem Projekt Nr. MUNI/21/KOV/2013 des Dekans der Philosophischen Fakultät der Masaryk-Universität Brno gefördert.

Mgr. Richard **Biško**, Ústav archeologie a muzeologie FF MU Brno, Arna Nováka 1, 602 00 Brno, rich.bisko@gmail.com

Bc. Michal **Hlavica**, Ústav archeologie a muzeologie FF MU Brno, Arna Nováka 1, 602 00 Brno, hlavica@mail.muni.cz

Mgr. Bc. Josef Jan **Kovář**, Ústav archeologie a muzeologie FF MU Brno, Arna Nováka 1, 602 00 Brno, faber@phil.muni.cz

Bc. Jarmila **Nedbalová**, Ústav archeologie a muzeologie FF MU Brno, Arna Nováka 1, 602 00 Brno, jarmila.nedbalova@gmail.com

Mgr. Jan **Petrík**, Ústav geologických věd PFF MU Brno, Kotlářská 2, 611 37 Brno, petrik.j@mail.muni.cz

Mgr. Stanislav **Vohryzek**, Historický ústav FF MU Brno, Arna Nováka 1, 602 00 Brno, 108828@mail.muni.cz

